

'קדיש' בסיום סדר משניות

בגיליון א' מט דן הרב גינזבורג במנהג אמירת קדיש בסיום סדרי משניות, שיש מהם שאינם מסיימים בדרוש על פסוק, והרי אין מקדישים כי אם אחרי דרוש על פסוק, שלכן מספחים משנת "רבי חנניה בן עקשיא" אחרי פרקי אבות (שוע"ר סו"ס נד).
הנה כעת ראיתי שכן כתוב בספר הלכות ומנהגי מהר"ש (רבינו שלום מנוישטט) סי' פ"ט: ראיתי מוהר"ר שלום ז"ל שלאחר סיום מסכתא כשלא סיים בפסוקים, אמר האי: א"ר אלעזר א"ר חנינא ת"ח מרבין שלום בעולם, כדי לומר קדיש על פסוקים (הובא בס' יומא טבא לרבנן, פ"א הע' י. ושם כתב שמרש"י סוף אבות לא משמע כן. אך לא ירדתי לסוף דעתו).
[בעובדא שבס' רשימות דברים (חיתריק) ע' 362 הרי סיימו הש"ס במסכת נדה, ושם מסיים בדרוש על פסוק].

הרב לוי יצחק ראסקין, דומו"צ קהילת חב"ד, לונדון

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א'נז

ערב שבת קודש

פרשת נח

ל' בתשרי התשע"ה

יוצא לאור על ידי

מכון ליובאוויטש שעליד

צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ל' בתשרי ה'תשע"ה - ז' במרחשוון ה'תשע"ה

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ל' בתשרי	אורך ביושר וגוי. ספר משפטים והוא ספר שלשה עשר.. הלי שכירות.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	הלי עדות פרק ד.	מ"ע רמג.
ש"ק	א' במרחשוון	פרק ד-ו.	פרק ה.	מ"ע ר. מל"ת רלח.
א'	ב' במרחשוון	פרק ז-ט.	פרק ו.	מ"ע רא.
ב'	ג' במרחשוון	פרק י-יב.	פרק ז.	מל"ת רסז. רסח.
ג'	ד' במרחשוון	פרק יג. הלי שאלה ופקדון.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק ח.	מל"ת ריט. מ"ע רמד.
ד'	ה' במרחשוון	פרק יג-ה.	פרק ט.	מ"ע רמד.
ה'	ו' במרחשוון	פרק יח.	פרק י.	מ"ע רמב.
ו'	ז' במרחשוון	הלי מלוה ולוה.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק יא.	מ"ע קצז. מל"ת רלד.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**	זמן זריחת החמה	זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
ו', ל' בתשרי	4.51	5.38	6.00	6.58	9.32	12.25	12.55
ש"ק, א' במרחשוון	4.52	5.39	6.00	6.59	9.32	12.25	12.55
א'. ב' במרחשוון	3.53	4.40	5.01	5.59	8.32	11.25	11.55
ב', ג' במרחשוון	3.54	4.40	5.02	6.00	8.32	11.25	11.55
ג', ד' במרחשוון	3.54	4.41	5.02	6.01	8.32	11.24	11.54
ד', ה' במרחשוון	3.55	4.42	5.03	6.02	8.33	11.24	11.54
ה', ו' במרחשוון	3.56	4.42	5.04	6.03	8.33	11.24	11.54
ו', ז' במרחשוון	3.56	4.43	5.05	6.04	8.33	11.24	11.54

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ
נח	5:22	6:34	5:36	6:35	5:27	6:34	5:40	6:36
לך	4:15	5:27	4:30	5:29	4:20	5:27	4:33	5:30

עורך אחראי: לוי יצחק שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף יצחק אולידורט
 מו"ל: מכון ליובאוויטש שעלייד צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז
 יו"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב
 כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 6084000, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169
 ISSN 0793-7474 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

ה"ה של סיום הברכה, חוזר ל"ותן טל ומטר" וממשיך כסדר. נזכר אחר שאמר "ה"ה שם, מסיים הברכה ואומר "ותן טל ומטר לברכה" קודם "תקע בשופר"¹². נזכר לאחר שהתחיל "תקע", יאמר זאת בברכת "שמע קולנו", לפני "כי אתה שומע". שכן גם שם, ונזכר אחר ה' של סיום הברכה, יסיים החתימה ויאמר זאת שם. נזכר לאחר שהחל "רצה", חוזר ל"ברך עלינו" (אם נזכר לאחר שאמר שם ה' של סיום ברכה ('רצה', 'מודים' או 'שים שלום'), יאמר "למדני חוקיך" ויחזור ל"ברך עלינו". נזכר לאחר שסיים "יהיו לרצון" האחרון, חוזר לראש התפילה¹³.

ממש"כ בשנים קודמות].

12) קצות השולחן ס' כ' ט, דלא כערך השולחן ס' ק' ז' ס"ו.
 13) בשערי תשובה שם כ' בשם הריטב"א שכאשר חוזר לראש התפילה אין צריך לומר "אדני שפתי תפתח" (ובערך השולחן ס"ח תמה ע"ז, שהרי תיקנו לומר פסוק זה קודם התפילה, ועתה הברכות מפסיקות בינו לבין הפסוק, והן כבר בטלו). ובקצות השולחן ס' כ' בבדי השולחן ס"ק ה' כ' שאם סיים תפילתו וחוזר

שכן 'טל ומטר' ונזכר כשהגיע זמן התפילה הבאה, מתפלל בתפילה הבאה פעמיים שמונה עשרה: הראשונה לחובת התפילה הנוכחית והשנייה כתשלומין לתפילה הקודמת. אולם אם נזכר אחר מנחת ערב שבת, לא יתפלל בערבית של שבת שתיים. המסופק אם שאל 'טל ומטר', עד מלאות שלושים יום מהיום¹⁴ [עד ערבית אור לח' כסלו¹⁵ ולא עד בכלל], דינו כמי ששכח לאומר¹⁶.

לראש, ה"ה ממש כמתחיל תפילה חדשה וצריך להמתין כדי הילוך ד"א, ולכן פסק (גם בפנים שם) שאז יתחיל מ"אדני שפתי תפתח". אבל להלן בבדי השולחן ס"ו ע"ה הביא מהשע"ת ס' תכב ס"ק ג' מס' שלמי חגיגה ע"פ הריטב"א, שגם מי שסיים לומר תחנונים וחוזר לראש התפילה, א"צ לומר פסוק זה, ונשאר בצ"ע.
 14) אף הש"ץ אינו מוחזק עד ל' יום, ראה 'לקט ציונים והערות' לשו"ע אדה"ז ס' קיד ס"ו ס' י.
 15) השנה, שחודש חשוון הוא 'חסר', בן כ"ט יום בלבד.
 16) על-פי שו"ע אדה"ז ס' קיד ס"י, שערי תשובה הנ"ל בשם הריטב"א, וקצות השולחן ס' כ' ס"ו.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות' ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 276 ש"ח (ב־4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 138 ש"ח (ב־2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר חב"ד 6084000.

כמו־כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת נח
א' במרחשוון – ב' דראש-חודש

[להשלים את התפילה החסרה. כמובן – ללא הזכרת 'יעלה ויבוא']⁷.

יום שישי
ז' במרחשוון

יום חמישי בלילה – אור ליום שישי. בתפילת ערבית הערב, מתחילים בארץ-ישראל לשאול 'טל ומטר' בברכת השנים⁷. בן ארץ-ישראל הנמצא בחוץ-לארץ וכן חו"ל הנמצא בארץ-ישראל – כל אחד מהם ישאל כבני הארץ שנמצא בה⁸. אם התחיל לשאול בארץ-ישראל בז' במרחשוון ואחר-כך יצא לחו"ל, ממשיך לשאול כבני ארץ-ישראל; אך אם נעשה שליח ציבור – ישאל בחזרת-הש"ץ כבני חו"ל⁹.

אין מפסיקים להכריז 'טל ומטר' לפני תפילת שמונה-עשרה¹⁰.

שכח 'טל ומטר'¹¹ ונזכר בתוך הברכה, קודם

(7) שו"ע אדה"ז סי' קי"א.

(8) והוסיף על כך הרב: [ולכאורה: (1) יש לצרף לפסק-דין זה גם העניין ד'לא תתגודדו'. (2) צריך-עיון גדול מפני מה לא פסקו שבדעתו לחזור – במשך ימי הגשמים – ישאל מטר ב'שומע תפילה' כיחיד. ויש לעיין בברכ"י, ואינו תחת-יד] (מתוך מענה שנדפס בלקוטי שיחות כרך יט עמ' 464, שערי-הל' ומנהג או"ח ח"א סי' ע. וב'התקשרות' גיליון תרמ"ד עמ' 18 נסמן לאחרונים העוסקים בזה).

(9) ברכ"י ורוב האחרונים לשו"ע או"ח סי' קי"א. קצות-השולחן סי' כא סי'.

(10) לוח כולל-חב"ד. וע"פ ההנהגה בראש-חודש (ראה בגיליון 'התקשרות' הקודם; ובקל-יומרו ממנה, שהרי שאלת הגשמים מעכבת, משא"כ יעלה ויבוא בליל ר"ח) יש לטפוח על השולחן כדי להזכיר זאת לציבור. ואכן מסר הרה"ח ר"ל ש' גורנו, שלמיטב זכרונו, פעם שאל אותו כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו למה לא טפחו על השולחן להזכיר אמירת טל ומטר.

(11) מכאן ואילך על-פי שו"ע אדה"ז סי' קי"א סי' ד"ה, לוח כולל-חב"ד, קצות השולחן סי' מז בבדי השולחן סי' ק"ז, והמבואר בפרטות בעניין 'למדני חוקיך' ב'התקשרות' גיליון ת"ת עמ' 16 [בשינויים

שחרית: יעלה ויבוא, חצי הלל, שיר-שלי-יום, ברכי נפשי, קדיש יתום. מוציאים שני ספרי-תורה. בספר הראשון קוראים לשבעה עולים בפרשת נח, מניחים את ספר-התורה השני על הבימה ואומרים קדיש. הגבהה וגלילה. בספר השני קוראים למפטיר: 'וביום השבת... ובראשי חדשיכם... ונסכו'. הגבהה וגלילה.

הפטרה: 'השמים כסאי' (ישעיהו ס"ו)¹, ובסופה חוזרים שוב את הפסוק 'והיה מדי חודש', כנדפס. קרא הפטרה אחרת – קורא אחריה 'השמים כסאי', ואם נזכר אחר הברכות – קורא אותה בלא ברכה². אין אומרים 'אב הרחמים'.

מוסף: 'אתה יצרת'. טעה ואמר 'תיקנת שבת' לא יצא³.

יום התועודות⁴.
מנחה: בקריאת התורה בפרשת 'לך-לך', במנחת שבת, וכן בימי שני וחמישי, קוראים לעליית 'לוי' עד 'והכנעני אז בארץ'; ולישראל: 'וירא ה' אל אברם... וחיתה נפשי בגלגל'⁵.

אין אומרים פסוקי 'צדקתך'.
שכח 'יעלה ויבוא' במנחה, ונזכר בערבית של מוצאי-ראש-חודש – מתפלל שתיים, הראשונה לערבית, והשניה בתורת 'תפילת נדבה' דווקא⁶.

(1) ספר-המנהגים עמ' 32. לוח כולל-חב"ד.

(2) לוח כולל-חב"ד.

(3) שם. המקורות ופרטים בזה (לא כולם ככתוב שם) הובאו ב'התקשרות' גיליון תק"ז עמ' 15.

(4) היום-יום, ל' ניסן.

(5) ספר-המנהגים עמ' 14. לוח כולל-חב"ד. הטעם הוא, כנראה, כדי להתחיל ולסיים בדבר טוב (רמ"א סו"ס קלח). ועיין שערי-אפרים שער ז' ס' ונו"כ.

(6) לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדה"ז סי' קח סי"ז. בתפילה הראשונה יאמר 'אתה חוננתני', אבל לא בשנייה (שם סט"ז).

האפשרות לתשובה התחדשה במבול

נח "עולם חדש ראה", כי לפני המבול לא היו בעלי תשובה, אלא או צדיקים או רשעים • המבול פעל ביטול בעולם החומרי, והכניס תנועה של הזדככות • כיצד ניתן ליישב בין הדורשים את חסרונו של נח, לבין הדורשים את מעלתו? • ומה משמעות הקשת שיתראה "בגווני נהירין... כדין צפי ליה למשיח" • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ולאידך גיסא – היה הקצה השני – "מלאה הארץ חמס"⁶; אבל תנועת התשובה לא היתה אז בעולם. וכדאיתא בגמרא במסכת סנהדרין⁷ "שהיה נח הצדיק מוכיח בהם... והיו מבזין אותו", היינו, שתוכחתו של נח לא הועילה לעוררם לתשובה. ואף שמצינו במדרשי חז"ל⁸ שמתושלח וחנוך הקהילו קהילות ועוררו לתשובה (אף שלא נתפרש הדבר בתורה שבכתב ובגמרא) – הרי על כרחך צריך לומר שלא היה הדבר ניכר בגלוי, כדמוכח מזה שרק נח ובניו ונשותיהם נכנסו לתיבה, ולכאורה, היכן היו בעלי-התשובה של חנוך ומתושלח? – ועל כרחך צריך לומר שלא היו אז בעלי-תשובה כלל.

וטעם הדבר – לפי שקודם המבול היה טבע וחומריות העולם בתוקף ביותר, ולכן לא היתה עבודת התשובה שעניינה הוא הזדככות. ועניין התשובה נתחדש על-ידי המבול שפעל זיכוך בעולם, וזהו שמצינו בנבואת יחזקאל⁹ שח נמנה בין השלשה ש"ראו שלשה עולמות",

א. החילוק בין קודם המבול ולאחר המבול: ידוע שעניין המבול היה לטהר את הארץ, שלכן היו גשמי המבול כמשך ארבעים יום, דוגמת עניין הטהרה שעלידי ארבעים סאה במקוה¹, ועל-ידי זה נעשה זיכוך כללי בעולם, שסייע לזיכוך שנעשה על-ידי גלות מצרים בתור הכנה למתן תורה².

[. .] וזיכוך העולם שנעשה על-ידי המבול – הוא עניין תנועת התשובה. והעניין בזה:

קודם המבול לא היה עניין התשובה בעולם³, כי אם, אחד מב' הקצוות: מחד גיסא – היו בכל דור צדיקים שקיימו מצוות, על כל פנים שש המצוות שניתנו לאדם הראשון, וכמו כן למדו תורה, כפי שמצינו⁴ שאדם הראשון למד תורה עם שת, ושת מסרה לבניו אחריו, מדור לדור, ונוסף לזה, כיוון שקיימו מצוות, הרי בהכרח שהיה אצלם גם לימוד התורה, שהרי "תלמוד מביא לידי מעשה"⁵.

(1) תו"א ריש פרשתנו (ח, סע"ג ואילך). ובכ"מ.

(2) שם שמות נ, סע"ב. יתרו עד, סע"א ואילך. ובכ"מ.

(3) בנוגע להתשובה דאדה"ר וקין – ראה לקו"ש חט"ו ע' 51 ואילך. ובהערה 41 שם.

(4) ראה פרד"א רפ"ח, ובביאור הרד"ל שם אות יו"ד.

(5) קידושין מ, ב. וש"נ.

(6) פרשתנו ו, יג.

(7) קח, א"ב.

(8) ראה ספר הישר – הובא בתורה שלמה בראשית עה"פ ה, לב (אות צב). וש"נ.

(9) יד, יד ובפרש"י. תנחומא פרשתנו ה. יל"ש פרשתנו רמז נ.

שניים שניים באו... אל התיבה זכר ונקבה (ז,ט)

בכל תיבה ותיבה בתורה שני פירושים – "זכר" ו"נקבה". "זכר" – בחינת רחמים וחסד; "נקבה" – בחינת דין וגבורה.

(כתר-שם טוב, סימן כא, עמ' 8)

וישאר אך נח (ז,כג)

אך נוח: לבד נוח, זהו פשוטו. ומדרש אגדה: ...גונת וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות. ויש אומרים שאיחר מזונות לארי והכישו, ועליו נאמר הן צדיק בארץ ישולם (רש"י)

מניין לו לרש"י, בפשטות הכתובים, שזה היה ארי שהכיש את נוח?

אלא לרש"י היה קשה: ודאי עזרו בניו של נוח לאביהם בטיפול בחיות ובבהמות, ואם כן, מדוע רק נוח גנח וכהה דם, ולא בניו?

כדי לתרץ שאלה זו הביא רש"י פירוש נוסף, שנח איחר מזונות לארי והכישו: הארי הוא המלך שבחיות, ונוח עצמו זן אותו. לכן כשהתאחרו מזונותיו של הארי, נשך את נוח.

רמז לכך: תיבת אך. תיבה זו נדרשת נוטריקון: אריה הכישו (אות ה"ה) שבראש התיבה אינה מאותיות ה'פ'על'.

(ליקוטי שיחות, כרך ה, עמ' 51)

* * *

ביאור הדברים על-פי רוחניות:

נוח, אף שהיה "איש צדיק", בכל-זאת עסק וטרח בפרנסת כל ברואי העולם, כולל גם הבהמות והחיות. ואף שהדבר היה קשור בסבל אישי ("ארי הכישו", "גונת וכוהה דם"), לא חדל מעבודתו זו.

מכאן הוראה לכל אדם, גם מי שהוא בדרגת "צדיק תמים", שעליו לעסוק ב'פרנסת' יהודים במזון רוחני. כולל גם יהודים שהם בבחינת 'חיות' או 'בהמות' בעיניו. ואף אם הדבר קשור בסבל אישי, עליו להמשיך בעבודה קדושה זו.

(ליקוטי שיחות, כרך ה, עמ' 53)

ולא יהיה עוד המים למבול לשחת כל בשר (ט,טו)

המבול, שנמשך ארבעים יום, היה בבחינת טבילת העולם במקווה, ששיעורו ארבעים סאה. טבילה זו נועדה "לשחת כל בשר", "לשחת הארץ", היינו לבטל את ה'בשריות' ואת ה'ארציות' של העולם. לפי זה יש לשאול: מהו התוכן הפנימי של שבועת הקב"ה שלא להביא עוד מבול לשחת את הארץ?

ויש לומר, שתכלית הכוונה היא שיהיה עולם, ובאופן ד"לא ישבותו", ועולם זה, כפי שהוא במציאותו, יהיה כלי לגילויי האורות הנעלים ביותר. והיות שהכוח לכך כבר ניתן על-ידי הטבילה במי המבול, שוב אין צורך נוסף בביטול העולם.

(ליקוטי שיחות, כרך ל עמ' 20)

ומגער בך", המדבר על המעמד ומצב שבזמן הגאולה העתידה¹⁸ – שב' קצוות אלו הם בהתאם לב' התקופות שהיו אצל נח, קודם המבול ואחרי המבול.

ובהקדם ביאור דברי הזהר שהמבול נקרא על שמו של נח, לפי שלא התפלל על אנשי דורו – שלכאורה אינו מובן: מדוע אמנם לא התפלל על אנשי דורו ולא לימד זכות עליהם?

והביאור בזה – על-פי האמור שקודם המבול לא היה עניין התשובה בעולם, וכיוון שאצל נח עצמו לא היה עדיין התנועה של תשובה, לכן לא

כיוון ש"ראה העולם בנוי וחרב ובנוי", "ראה עולם חדש"¹⁰ – שהתחדשות זו הוא עניין תנועת התשובה.

ובשביל "עולם חדש" זה הוצרך להיות עניין המבול – כי, בין יש ליש צריך להיות אין באמצע¹¹, ולכן, בין העולם שהיה קודם המבול ובין ה"עולם חדש" הוצרך להיות הביטול של המבול, ועל-ידי זה נעשה ה"עולם חדש" של עניין התשובה.

ומתאים גם עם הפירוש הפשוט במאמר רז"ל "ראה עולם חדש", שקאי על העולם הזה שאנו נמצאים בו – כידוע שהחידוש של עולם הזה

אדמו"ר האמצעי הפסיק פעם באמצע יחידות, כיוון שבא אליו אחד שביקש תיקון אודות עניין מבהיל, שלא עלה בידי אדמו"ר האמצעי למוצא בעצמו מעין זה אפילו בדקות דדקות

היה יכול ללמד זכות על אנשי דורו, כי, כדי ללמד זכות על הזולת צריך לחוות בעצמו עניין זה ("מען דָּאָרְף דָּאָס אַליין איבערלעבן").

וכידוע הסיפור¹⁹ אודות הבעל שם טוב²⁰, שאצל אחד מתלמידיו לא היה את העניין של לימוד זכות כו', וסיבב הבעל שם טוב כמה עניינים שהלה יגיע בערב שבת בשעה מאוחרת לפנות ערב, וכאשר ראה עד כמה יכול להיות גדול הקושי בשמירת שבת, אזי התחיל ללמד זכות על אחרים.

ולהעיר גם מהסיפור אודות אדמו"ר האמצעי²¹, שהפסיק פעם באמצע קבלת יחידות, כיוון שבא אליו אחד שביקש תיקון אודות עניין מבהיל, שלא עלה בידי אדמו"ר האמצעי למוצא בעצמו מעין זה אפילו בדקות דדקות, ולכן הפסיק את קבלת היחידות, עד שפעל בעצמו עניין התשובה כו'.

לגבי העולמות העליונים הוא שדווקא בו ישנו עניין התשובה, כמבואר בארוכה בכמה מקומות¹², ונקודת הביאור – שבעולם הזה נמצא העצמות, שלהיותו "נמנע הנמנעות"¹³, הנה ממנו דווקא ישנו כוח התשובה להפוך זדונות לזכיות¹⁴.

ב. על-פי זה יש לבאר ב' הקצוות שמצינו בנוגע לנח¹⁵ – שלפעמים מצינו את החיסרון של נח, כדאיאת בזהר¹⁶ בביאור הטעם שהמבול נקרא על שמו, כמו שכתוב¹⁷ "מי נח", לפי שלא התפלל על אנשי דורו; ולפעמים מצינו את המעלה של נח, כמוודגש בהמשך הכתוב "אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצוף עליך

(10) ב"ר פ"ל, ת. ו.ש"ג. וראה גם לקו"ש ח"ל ע' 22 הערה 59.

(11) ראה תו"מ ח"ה ריש ע' 192. וש"ג.

(12) ראה לקו"ת פינחס עה, ג. ראה לג, ב. ובכ"מ.

(13) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ח. הובא ונתבאר בס' החקירה להצ"צ לד, ב ואילך. ובכ"מ.

(14) ראה גם תו"מ חכ"ח ע' 293 ואילך.

(15) ראה גם לעיל ע' 116.

(16) ראה זהר ח"א סז, ב. רנז, ב. ח"ג יד, ב.

(17) ישע"י נד, ט (הפטר פרשתנו).

(18) ראה גם רד"ה את קשתי תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' מג).

(19) ראה "סיפורי חסידים" (להרש"י זעווין), מועדים ע' 39 ואילך.

(20) כ"ק אדמו"ר הפסיק ואמר: לא שמעתי סיפור זה מכ"ק מו"ח אדמו"ר, ולכן אינני מאריך בפרטי הדברים.

(21) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ס"ע שעט ואילך. וש"ג. וראה "רשימות" חוברת קפב ע' 22.

פרשת נח

צוהר תעשה לתיבה (ו,זט)

נהיר תעביד לתיובתא (אונקלוס)

תיבה – היינו תיבות ואותיות התורה והתפילה.
 "צוהר תעשה לתיבה" – יש להשתדל שאותיות התורה והתפילה יהיו מוארות ומאירות, על-ידי שמבטאים אותן בהרגש פנימי הבא מתוך התבוננות.

(כתר-שם טוב – הוספות, סימן ז, דף ו)

* * *

"צהר" – אותיות 'רצה', 'צרה' ו'הצר'.
 "תיבה" – מסמלת את אותיות התורה והתפילה. "צהר תעשה לתיבה" משמעותו, שיש לבטא אותיות אלה בחיות, המורה על פנימיות הרצון.
 בכוח עבודה זו של 'רצה' (רצון), מהפכים את ה'צרה' של הצר הצורך ל'צהר', המורה על גילוי אור רב (צוהר מלשון צהרים, שאז זורחת השמש בכל תוקפה).
 זהו שכתוב (ירמיהו ל), "עת צרה היא ליעקב וממנה ייושע". כלומר, לא זו בלבד שיינצלו מן הצרה, אלא שמתוך הצרה עצמה יצמחו הישועה וההצלה.

(כתר-שם טוב – הוספות, סימן ח, דף ו)

בוא אתה וכל ביתך אל התיבה (ז,א)

"בוא אל התיבה" – הידבק באותיות הקדושות של התורה והתפילה.
 האדם טרוד בענייני היום-יום ובעול פרנסת ביתו. יש אפוא חשש כי טרדות אלה ישטפוהו כמי המבול. הצעה להינצל מזה היא להידבק באותיות התורה והתפילה, ובזכות זה ייושעו "אתה וכל ביתך" בכל המצטרך.

(כתר-שם טוב – הוספות, סימן י, עמ' 12)

* * *

הבעל-שם טוב אומר כי יש 'להיכנס' אל תוך תיבות ואותיות התורה והתפילה. 'כניסה' זו מה טיבה?
 על כל אחד ואחד לחקוק בכוח זיכרונו תיבות של תורה (תורה שבכתב ותורה שבעל-פה) ולהיות בקי בהן. בפרט משנה – אותיות 'נשמה', ותניא – אותיות 'איתן'.
 צריך לחזור ולשנן אותיות ותיבות אלה תמיד, בכל רגע פנוי: בעלי עסק – בעת עבודתם; יושבי אוהל – בזמן שהם נחים מלימוד עיוני. אלו ואלו – בעת הילוכם ברחוב לצורך ענייניהם. ומשנה חשיבות לזה לפני השינה – כדי להירדם מתוך דברי תורה.
 אותיות התורה והתפילה הן מגן והצלה גם מפני שטף ה'מים רבים' של המחשבות הזרות, ובכוחן לטהר את הנפש ולפוטרה מעונשים של חיבוט-הקבר וכף-הקלע.

(ספר-המאמרים קונטרסים, חלק ב, עמ' 686)

הוא מצד האפשריות למצב של "מלאה הארץ חמס"²⁶, אבל כשיקויים עניין "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ"²⁷, אזי לא יהיה שייך כל העניין, ואם כן, מהו הפירוש שהקשת היא "ברית עולם"? ויובן על-פי מאמר הזהר²⁸: "לא תצפי לרגלא דמשיחא עד דיתחזי האי קשת בעלמא מתקשטא בגווי נהירין. . . וכדין צפי ליה למשיח, מנלן דכתיב וראיתיה לזכור ברית עולם, והשתא דאתחזיא בגוויין חשוכין, מתחזיא לדוכרנא דלא ייתי מבול, אבל בההיא זמנא אתחזיית בגוויין נהירין".
 והביאור בזה – שענינו של משיח הוא "לאתבא

ובאופן כזה הוא אמיתית עניין הדין ומשפט – כמבואר בשיחת שמחת תורה לפני שלושם ואחת שנה²², שאין זה באופן שהדין רואה את המעשה בלבד, אלא עליו להתבונן ולמצוא את הסיבות שהביאו לעשיית מעשה זה, ובאופן זה יהיה הדין והמשפט האמיתי אצל משיח, כמו שכתוב "והיה צדק אזור מתניו"²³, ולכן "ושפט בצדק דלים"²⁴, דהיינו שימצא זכות גם עבור אלו שהם במעמד ומצב של "דלים".
 ועל-פי זה מובן, שכיוון שנה עצמו לא חווה ("ער האט ניט איבערגעלעבט") עניין התשובה,

הדין והמשפט האמיתי אצל משיח יהיה, כמו שכתוב "והיה צדק אזור מתניו", ולכן "ושפט בצדק דלים", דהיינו שימצא זכות גם עבור אלו שהם במעמד ומצב של "דלים"

צדיקייא בתיובתא", שהוא עניין תנועת הזיכוכ והתשובה בכללות העולם, וגם עניין הקשת הוא תנועת הזיכוכ והתשובה בעולם, ומצד זה שייך עניין הקשת גם לעתיד לבוא, ולכן היא "ברית עולם".

לא היה יכול ללמד זכות עליהם, שכן, מי שלא היו לו ניסיונות, על כל פנים ניסיונות קשים, אינו יכול להבין כלל איך שייך שלא לשמוע להקב"ה, ולכן אינו יכול ללמד זכות על אחרים.

וכל זה – מצד התקופה שקודם המבול, שעדיין לא היתה התנועה של תשובה בעולם.

אבל מצד התקופה שלאחרי המבול, שאז נתחדשה התנועה של תשובה – נעשה העניין של "אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצוף עליך ומגער בך", כפי שיהיה בימות המשיח²⁵, על-ידי הקדמת התשובה.

ג. על-פי זה יובן גם מה שכתוב בעניין הקשת שהיא "ברית עולם"²⁶:

לכאורה אינו מובן: הרי הצורך בעניין הברית

(22) שיחת יום שמח"ת תר"צ סל"ט ואילך (סה"ש תר"ץ ע' 117 ואילך).

(23) ישעיה' יא, ה.

(24) שם, ד.

(25) ראה גם לקו"ש ח"ל ס"ע 21 ואילך, ובהערה 58.

(26) פרשתנו ט, טז.

ד. ובפרטיות יותר:

על הפסוק²⁹ "את קשתי נתתי בענן", אמרו רז"ל³⁰ "דבר שהוא מוקש לך", והפירוש הפשוט בדבר הוא, שגוויי הקשת הם בדוגמת המרכבה³¹. ובעניין המרכבה ישנם "רוח סערה גו' ענן גדול ואש מתלקחת"³², שהוא עניין ג' קליפות הטמאות³³, וישנו גם "זנוגה לו סביב", שהוא עניין

(27) זכרי' יג, ב.

(28) ח"א פרשתנו עב, ב. וראה ד"ה את קשתי הנ"ל.

(29) פרשתנו ט, יג.

(30) ב"ר פל"ה, ג.

(31) ראה פי' מהרז"ו: 'זכוונתו כמפורש ביחזקאל (א, כח) כמראה הקשת אשר יהי' בענן כן מראה דמות כבוד ה'" (וראה ספר

הלקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך קשת (ע' רעח ואילך). וש"נ).

(32) יחזקאל שם, ד.

(33) ראה תניא ספ"ו, וב"מ"מ, הגהות והערות קצרות לס"ש"ב.

קליפת נוגה. וזהו שהקשת היא בדוגמת המרכבה ("דבר שהוא מוקש לי") - כיוון שעניינה של הקשת הוא עניין התשובה, להפוך את ג' קליפות הטמאות, על-ידי הממוצע של קליפת נוגה, עד שיהיו בבחינת "מוקש לי".

כלומר: מצד סדר ההתהוות וההשתלשלות - הסדר הוא מלמעלה למטה: תחלה עניין הקדושה, ואחר כך קליפת נוגה, ואחר כך ג' קליפות הטמאות. ובאופן זה נשארים הקליפות בחומריותם, ואין להם עלייה כלל. אמנם, כל זה הוא על-פי הסדר שמצד העולם. אך על-ידי המבול - שאינו כפי סדר העולם, שלכן לא נמנית שנת המבול במניין שנות העולם³⁴ - נפעל סדר של זיכרון ועלייה מלמטה למעלה.

וזהו ביאור דברי הזהר "לא תצפי לרגלא דמשיחא עד דיתחזי האי קשת בעלמא מתקשטא בגווי נהירין . . . וכדין צפי ליה למשיח" - כי עניינם של גוויי הקשת (שהם כללות הגוונים) הוא עניין הזיכרון (כנ"ל), וכאשר הקשת נראית "בגוויי נהירין", הרי זה מורה על כללות הזיכרון בעולם, שהעולם נמצא כבר בתנועה של "אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא"³⁵. וזהו עניין הגילוי של משיח, שימשיך תמיד לגלות פנימיות נעלית עוד יותר, כך שהעולם יהיה תמיד בתנועה של זיכרון ועלייה.

³⁴ ב"לקוטי פירושים" לשם (ע' נח).

³⁵ ראה ב"ר פכ"ה, ב. פל"ב, ו. ירושלמי ריש ר"ה.

³⁶ ראה זח"א ד, א. הובא בתניא ספ"י.

וזהו גם ביאור המשך דברי המדרש על הפסוק "את קשתי" - "אפשר כן (וכי אפשר לומר שהקשת הוא דוגמא לכבודו יתברך)³⁶, אלא קשין דפירי": אין הכוונה לדחות את הפירוש "דבר שהוא מוקש לי", אלא הכוונה היא - שכדי להיות "דבר שהוא מוקש לי" צריכה להיות העבודה ב"קשין דפירי", ש"קש" הוא עניין הקליפה, שתחילה היא באופן של קליפה השומרת על הפרי, ולאחרי זה נעשית קליפה המנגדת כו"³⁷, והעבודה ב"קשין דפירי" הוא עניין עבודת הבירורים, ועל-ידי זה נעשה "דבר שהוא מוקש לי".

ולאמתו של דבר, הנה על-ידי עבודת הבירורים והתשובה מגיעים למדרגה נעלית יותר - כי, "דבר שהוא מוקש לי" קאי על אור הקו"³⁸, והרי ידוע³⁹ שעכשיו נוגע הקו בעיגול רק בראשיתו, ולעתיד לבוא - על-ידי עבודת הבירורים והתשובה, שעל-ידי זה נעשה עילוי גדול יותר מכפי שהיה קודם החטא - יהיה הקו נוגע בעיגול גם בתחתיתו, שזוהי מעלה נפלאה.

(מהתוועדות שבת פרשת נח ה'תשכ"א. תורת מנחם כרך כט, ע' 158-163)

³⁶ פ"י מת"כ.

³⁷ ראה תו"מ ח"ו ע' 85 ואילך. וש"נ.

³⁸ המשך תערי"ב ח"א ע' תקסה. ח"ב ע' תשפא. ועוד.

³⁹ ראה ד"ה לכל תכלה תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ס"ע קי ואילך) - בשם יש מקובלים אומרים. ד"ה כי תבוא תערי"ב (המשך תערי"ב ח"א ריש ע' קיז). סה"מ תש"ב ס"ע 122 ואילך.

ראוי לאכילה (כי היה מונח כבר תחת קורת בית הבד והתחילה כתישתו). זאת אומרת, שעל-ידי שהכניס את הזית תחת קורת בית-הבד דחה אותו בידיים, ולכן הרי זה מוקצה.

ודוגמתו בנמשל - אי-יכולתו של אדמו"ר הזקן לומר חסידות בעת שבתו במאסר (בעת הכתישה) הוא על-דרך העניין דמוקצה. אבל לכאורה אינו מובן:

מבואר בשולחן-ערוך (אורח חיים, סימן ש"י סעיף ב') שבנוגע לכל הפירות כו' (חוץ מגרגרות וצימוקים) אין דין מוקצה אפילו אם דחה אותם בידיים, אם כן גם לאחר שהזית נמצא תחת קורת בית-הבד היינו לאחר שדחה אותו בידיים, אין לו דין מוקצה, ויכול להוציאו ולאכלו כו'!⁴⁰

והביאור בזה:

האמור לעיל שגם לאחר שדחה אותם בידיים אין בהם דין מוקצה - הרי זה דוקא כאשר חוזר בו מדחייתו ורוצה לאכול את הפירות שאז מתבטלת הדחייה בידיים, ולכן אין זה מוקצה. אבל כאשר הוא ממשיך לדחות אותם בידיים, הנה עת הדחייה הרי זה בוודאי מוקצה מאחר שאינו רוצה לאכול דבר זה.

ובענייננו - כל זמן שישבת אדמו"ר הזקן במאסר (בעת הכתישה הרי זה בדוגמת העניין שממשיך לדחותו בידיים (שדוחה את הזית ואינו רוצה לאכול), ולכן הרי זה בגדר של מוקצה. בפרט שלאחרי שמכניסים את הזית תחת קורת בית-הבד נמאס הזית למאכל אדם, מאחר שבעת הכתישה מתערב בשר הזית עם השמן והשמרים והגרעין כו', ואם-כן הרי בוודאי שממשיך לדחותו בידיים.

ונוסף לזה: לדעת רבי יהודה יש דין מוקצה באוכלין שדחה אותם בידיים. ואף-על-פי שההלכה אינה כן - הרי ידוע ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים", ואם-כן האמור לעיל מתאים לדעת רבי יהודה על-כ"פנים.

הוקצה בטעות

בי"ב מנחם-אב תשט"ו (אגרות-קודש כרך י"א עמ' שכג) כתב הרבי:

מה שנסתפק בעניין פעולה (הקדש, הכנה וכיצא"ב זה) בטעות - אם הטעות רק שולל הפעולה, או שגם עושה ענין הפכי מהפעולה, ופשיט כבתרייתא

[=האחרון] - תמוה ביותר ומופרך לומר כן, דאיך אפשר דאמירתו שמכין תפעל הקצאת דבר שבלאו-הכי לא היה מוקצה. - ומה שהביא ראיה מבעל המאור ריש ביצה מהכנה בטעות דיונים כחושים - הנה כחושים לא חזי לאכילה, ולא הטעות משוי להו מוקצה.

מוקצה יתבטל לעתיד?

על "דבר חידוש" הצביע הרבי בהתוועדות שבת קודש פרשת נצבים כ"ח אלול תשמ"ח (התוועדות תשמ"ח כרך ד' עמ' 377), אך הדגיש כי חידוש זה זקוק ל"אישור", כביכול, מאליהו-הנביא ("וכשיבוא אליהו הנביא יתברר הדבר לאשורו") - שלעתיד-לבוא יוכלו לקיים מצוות הצדקה ביום השבת גם על-ידי ממון, מכיוון שיתבטלו הגזירות שגזרו חכמים משום שבות, איסור טלטול מוקצה וכיוצא בזה. ולא עוד, אלא שלעתיד-לבוא יתבטל חילוק הרשויות דרשות-הרבים ורשות-היחיד שנתבארו בהתחלת מסכת שבת בקשר ובשייכות לעניין הצדקה - "פשט העני את ידו וכו'".

ההיתר ב'ביתיות' דוקא

בשמחת בית השואבה תרצ"ה, לפני כשבעים שנה, בוורשה, ערך הרבי "סיום" על מסכת ביצה. ברישום הדברים בקצרה שרשם לעצמו (רשימות חוברת כג סעיף ד'), מוצאים אנו כדלהלן:

והנה, כל זה [ש"משקין ושוחטין"] הוא דוקא הביתיות [ולא המדבריות] כי, ביום-טוב [שבו נאמר דין זה], שעניינו "מקרא קודש" דשבת, שסתם מלאכות [שאינן מלאכת אוכל נפש כמו שחיטה] אסורות - אין לנו עסק במדבריות [הלנות באפר, חוץ לתחום] וצריך מחשבה מקודם, ובלאו-הכי הרי זה מוקצה...

במהלך השנים ערך הרבי עוד מספר פעמים סיום על מסכת זו כמו בשיחות כ' מנחם אב תשט"ו (תורת מנחם כרך יד עמ' 246), ח"י אלול תשכ"ב (תורת מנחם כרך לד עמ' 252).

(תודה לבני הרה"ת הר"ר משה לוי יצחק שי' חבר כולל צמח-צדק בירושלים ת"ו, על עזרתו בהכנת רשימה זו וקודמתה).

הפצת היהדות: הוראות מיוחדות

החובה לקרב יהודים לתורה ואיך לעשות זאת - לאור תורתו והדרכותיו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

הוצאת צאגו"ח • 368 עמודים

הפצה: קה"ת, חישי. להשיג בחנויות הספרים ובטל' 1700-704120

הקשת והמשיח

האות מ' מה'מבול' קשורה עם הגאולה

תיבת "מבול" היא - מ' בול. כמאמר רז"ל על הפסוק "ירח בול": "מהו בירח בול, בירח מבול חסר מ', כנגד ארבעים יום (הקשורים עם המבול) שאף-על-פי שנשבע הקב"ה כי מי נח זאת לי, אף-על-פי כן, מ' יום בכל שנה היו אותם הימים עושים רושם בעולם, עד שעמד שלמה ובנה את בית המקדש ופסקו אותם מ' יום, לפיכך כתיב חסר מ', כנגד ארבעים יום שפסקו".

והנה תיבת בול כשלעצמה (בלי המ') מורה על עניין טוב, כמבואר בילקוט (לפני זה): "מהו בירח בול בירח שהארץ עושה בולין בולין", שעניין זה קשור עם התחלת ירידת הגשמים - "גשמי ברכה" [.]. זאת אומרת: כאשר ה'בול' היה בתוספת מ' בתחילתו ("מבול") היה זה עניין בלתי רצוי, עד שבכל שנה היו "עושים רושם בעולם", אבל לאחר שנפסק המ', ונשאר רק ה'בול' נעשה זה דבר טוב, עניין השייך לגשמי ברכה.

[.] ויש להוסיף בזה - שכשם שה'בול' מ'מבול' הוא עניין טוב בפנימיותו (אלא שנתגלה אחר כך), כמו כן בנוגע למ' של מבול, שבפנימיותו הוא עניין טוב ונעלה.

וכמוכן גודל עילוי אות מ'ם - בהיותה הראשי-תיבות של כמה עניינים חשובים ונעלים, לדוגמא: תיבת מלך, וכיוצא בזה. ונוסף לזה: אות מ'ם קשורה עם ספירת הבינה בן ארבעים לכינה. ועוד.

[.] ועל דרך המבואר בכמה מקומות שבאות מ'ם מרומז הן עניין הגלות והן עניין הגאולה: מ' פתוחה רומזת על עניין הגלות, ולכן, האות מ' שבפסוק "בחומות ירושלים אשר הם פרוצים", עם היותה בסוף התיבה היא מ' פתוחה, כי בפסוק הנ"ל מדובר אודות פרצת חומות ירושלים, שזהו כללות עניין הגלות; ומ"ם סתומה רומזת על עניין הגאולה. ולכן, האות מ' שבפסוק "לסרבה המשרה ולשלום אין קץ", עם היותה באמצע התיבה היא מ'ם סתומה, כי בפסוק הנ"ל מדובר אודות זמן הגאולה, ולכן צריכים להפוך את המ'ם פתוחה של גלות למ'ם סתומה של גאולה.

ציפייה לגאולה באופן מתמיד ועולה

ויתירה מזו: מכיוון שגם אז היתה הפנימיות עניין טוב אלא שזה מתגלה אחר כך - לכן מצינו את העניין של מ'ם סתומה גם בזמן ההוא, כמבואר בדרושי אדמו"ר מהר"ש בעניין תיבת נח וסוכה, ששניהם בצורת מ'ם סתומה [ושניהם קשורים עם ספירת הבינה, עד לפנימיות בינה כו'], עניין הגאולה.

וזהו גם מה שעל-ידי המבול דווקא נעשה עניין ה"קשת" - כי כללות עניין ה"קשת" קשור עם הגאולה העתידה לבוא בכיאת משיח צדקנו, כפי . . מה שכתוב בזהר "יתחזי האי קשת בעלמא מתקשטא בגוונין נהירין . . כדין צפי ליה למשיח".

ומובן, שעניין הציפייה ("צפי ליה למשיח") הוא באופן נעלה יותר מאשר תקווה סתם, זאת אומרת: נוסף על זה ש"לישועתך קווינו כל היום" ישנו גם עניין של ציפייה - "צפי ליה למשיח".

וכמדובר כמה פעמים שגם לאחר שאומרים בתפילת שחרית "כי לישועתך קווינו כל היום", חוזרים ואומרים זאת שנית בתפילת מנחה, וכן הלאה - כי: נוסף על הפירוש הפשוט שבדבר, שגם כאשר משיח צדקנו לא בא מיד לאחר תפילת שחרית, לא נחלש חס'ושלום עניין "לישועתך קווינו כל היום" - ישנו בזה גם הפירוש שאמירת "לישועתך קווינו כו'", בתפילה הבאה היא באופן נעלה יותר, מאחר שישנם כמה וכמה דרגות בדבר - על דרך ההבדל בין תקווה לציפייה.

(תורת-מנחם - התועדויות' ה'תשמ"ג חלק א, עמ' 447-448)

מצד זה שהוא מיוחד עמו, עד כדי כך שמהותו היא (לא חומר, כי אם) נפש".

ובהערה (34) כותב הרבי:

כידוע (ד"ה [דיבור המתחיל] כי עמך ש"ת פ[רק] ב' ובכ"מ [ובכמה מקומות]) שנפש וגוף בערכם זל"ז [זה לזה] הם מהות ומציאות. ולהעיר מזה שהחי נושא את עצמו ואינו מרגיש את עצמו (וראה ד"ה [דיבור המתחיל] יחינו מיומים תש"א פ[רק] ב).
ובשולי הגליון:

שבת צד, א. וגם לדעת רבנן שם (וכ"ה [וכן היא] ההלכה - ש"ע אדה"ז ס' [ימן] ש"ח ס' [עוף] פ) שהמוציא בהמה חי' [ה] ועוף חייב - הוא לפי דמשרבטי נפשיהו, היינו שמכבידין עצמן להשמיט מיד הנושאן [פר[וש] רש"י שם], אבל אין זה נוגע להנפש שלהם.

מ'כתית' - להפצת ה'מאור'

ידוע הפתגם שאמר כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע (ספר השיחות 'תורת שלום' עמ' 26) בנוגע למאסרו של אדמו"ר הזקן ממנו נגאל ב"ט כסלו, "מה הזית הזה כשכותשין אותו, הוא מוציא שמנו" (שמותרבה, פרשה ל"ו), כן על-ידי הקטרוגים שהיו בפטרבורג נתגלה הפנימיות דווקא.

בשבת-פרשת וישב תשמ"ב (התועדויות תשמ"ב כרך ב' עמ' 575) הסביר הרבי בהרחבה את משמעות הפתגם, וביאר שישנם שלושה מצבים בעניין זה: 1. קודם הכתישה (המאסר). 2. לאחר הכתישה (לאחר הגאולה מהמאסר). 3. בעת הכתישה (המאסר) עצמו.

לפני המאסר גם היה גילוי תורת החסידות, אך מובן שלא ניתן להשוותו לגילוי תורת החסידות שלאחר המאסר, שאז נפעל עיקר העניין של יפוצו מעיינותיך חוצה. אמנם, בעת המאסר עצמו לא יכול היה להיות גילוי החסידות, ולכן הרי זה לכאורה למטה יותר מהמעמד-ומצב שלפני המאסר. כאן הוסיף הרבי (לפי התועדויות שם, בלתי-מוגה):

ויש לומר שענין זה (שבעת המאסר לא היה גילוי החסידות) הוא בדוגמא לזית שנמצא תחת קורת בית-הבד (בעת הכתישה) - שיש לו דין מוקצה דהיינו, היות שבערב שבת בין השמשות לא היה הזית

"ויש מתירים לטלטלו ולשחוק בו ברשות-הרבים", ומשמע דאפילו בשבת מותר לשחוק בו ברשות-הרבים... והנני כמעט בטוח שחסר כאן תיבת "ביום טוב", אולם יראתי מלהגיה טרם ששמעתי מ"כ"ק רבינו שליט"א".

על כך ענה לו הרבי ב"כ"ה טבת תשל"ה" במכתב הבא (השאלה ומכתב הרבי - באגרות קודש כרך ל' עמ' פז):

שלום וברכה!

במענה להערתי בשו"ע [בשולחן ערוך] אדה"ז [אדמו"ר הזקן] ס' [ימן] ש"ח ס' [עוף] פ"ג - ראה ס' [ספר] "מ"מ וציונים לשו"ע אדה"ז" - להרב אשכנזי שי' - שם ועצ"ע [ועדיין צריך עיון]. בטח יודע משלשת השיעורים השונים לכל נפש בחומש תהלים ותניא ושומר עליהם, ועכ"פ [ועל כל פנים] יעשה כן מכאן ולהבא.

הפ"נ שבמ"כ [שבמכתבו] יקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

טלטול בדבר 'חי'

במסכת שבת (צד, א), נחלקו חכמים ורבי נתן בדין אדם המוציא בשבת בהמה, חיה או עוף (כשהם בחיים) לרשות-הרבים: רבי נתן סובר שהוא פטור, ואינו חייב מן התורה באיסור "הוצאה", וטעמו הוא "שהחי נושא את עצמו" ולכן אין האדם שהוציאן חייב, אולם חכמים סוברים שחייב.

ההלכה נפסקה כדעת חכמים, וכפי שכותרת אדמו"ר הזקן בשולחן-ערוך שלו, סימן ש"ח סעיף פ': "...ברשות הרבים אסור לדדות שום בהמה חיה ועוף, גזרה שמא יגביהם ויליכם ויתחייב משום מעביר ד' אמות ברשות הרבים, ולא אמרו החי נושא את עצמו אלא באדם, אבל לא בבהמה חיה ועוף...".

בלקוטי שיחות חלק ו' שיחה א' לפרשת יתרו מבאר הרבי (בין הדברים) את ההבדל בין סוג ה"חי" לסוג ה"צומח", על סוג ה"חי" אומר הרבי (עמ' 110, כאן בתרגום חופשי):

בסוג ה"חי" א. החיות היא נפשית, זוהי הסיבה לכך שבבעל-חי מצוי כח הרצון (שבו מתבטאת ה"נפש"), ב. גם הגוף שלו מושפע מרצון הנפש בדרך ממילא,

'מוקצה' בשבת (ג)

האם מותר לשחק בכדור בשבת? • אלו איסורי שבת יתבטלו לעתיד לבוא? • כיצד הציע הרבי לתקן ניסוח תמוה לכאורה בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן, וכיצד השתלשלה הטעות • טלטול מוקצה בדבר חי שייך רק בגלל הגוף, שכן מצד הנפש "החי נושא את עצמו" • ומהו הקשר בין מאסרו של אדמו"ר הזקן לבין מוקצה? • רשימה שלישית

משחק מותר?

"מן הכלל אל הפרט". מן הדיונים והאזכורים הכלליים של איסור 'מוקצה' ברשימה הקודמת, נעבור להתייחסויות אחדות הנוגעים לדינים פרטיים בהלכות מוקצה.

בהלכות שבת שבשולחן־ערוך הוקדשו הסימנים ש"ח־ש"א להלכות מוקצה, ולהלן כמה מהתייחסויות הרבי לדינים שבסימנים אלו.

בשיחת מוצאי־שבת פרשת שמיני תשל"ט התבטא הרבי (לפי שיחות קודש תשל"ט, כרך ב' עמ' 2591, בלתי מוגה):

ישנם כאלו שאינם יודעים מהו "פוטבאָל". ישנו דין בשולחן־ערוך ש"אסור לשחוק בכדור בשבת" עם שקלא־וטריא שלימה בכך. גם יהודים יראי־שמים יודעים את השקלא־וטריא שבדבר, ואף־על־פי־כן אומרים הם פרק תהילים במקום לעשות זאת...

פעמים נוספות הזכיר הרבי דיון זה על המשחק בכדור בשבת (ראה גם שיחות קודש תש"מ, כרך ב' עמ' 815), להלן יובאו עיקרי דברים והתייחסויות הרבי לדברי אדמו"ר הזקן בנידון.

ה'בית יוסף' בפירושו על הטור אורח חיים סוף סימן שח הביא מחלוקת ראשונים האם מותר לטלטל ולשחק בכדור בשבת וביום־טוב:

ה'שבלי הלקט' סובר שאסור לטלטל ולשחק בשבת וביום־טוב בכדור, כיוון שהוא 'מוקצה',

ואילו מדברי ה'תוספות' במסכת ביצה (יב, א ד"ה ה"ג) משמע שלדעתם מותר לטלטל ולשחק בכדור ביום־טוב ובשבת.

הרמ"א בחיבורו 'דרכי משה' על הטור העיר, שגם לדעת ה'תוספות' שמתירים את הטלטול והמשחק בכדור – ישנו חילוק הלכתי בין שבת ליום־טוב:

ביום־טוב מותר לשחק בכדור אף ברשות־הרבים ואילו בשבת המשחק מותר רק ברשות־היחיד, ולא בכרמלית וברשות הרבים שהוא אסור, מחשש שיתגלגל הכדור מחוץ לארבע אמות ויעברו על איסור 'הוצאה'.

בשולחן־ערוך פסק המחבר כשיטת האוסרים את טלטול הכדור. ואילו הרמ"א כתב: ויש מתירין, ונהגו להקל. ה'מגן אברהם' הוסיף על דבריו את החילוק שב'דרכי משה', שביום־טוב מותר אפילו ברשות־הרבים, אבל בשבת אסור ברשות הרבים.

'תיקוני המדפיסים'

בשולחן־ערוך אדמו"ר הזקן סימן שח סעיף פ"ג הובאה הלכה זו בניסוח דלהלן:

"אסור לשחוק בכדור בשבת ויום־טוב, לפי שאסור לטלטלו, מפני שאין תורת כלי עליו. ויש מתירים לטלטלו ולשחוק בו ברשות־הרבים. ונהגו מקדם להקל ולא מיחו בידם הואיל ויש להם על

מי שיסמוכו".

רבים טובים התקשו בהבנת המשפט "ויש מתירים לטלטלו ולשחוק בו ברשות הרבים", שהרי כאמור, אף המתירים לא התירו לשחק בשבת ברשות הרבים, אלא רק ביום־טוב, ומדוע סתם אדמו"ר הזקן ולא פירש !?

שאלה זו הפנה הגאון החסיד רבי יצחק דובוב ע"ה אל הרבי עוד בחיי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, ועליה ענהו הרבי במכתב מנר ה' דחנוכה תש"ט ("הרבי־החסיד והרבי־הגאון הוותיק־וחסיד איש־ירא־אלקים וכו' מוהר"י שי"י") – המכתב נדפס בשלימותו באגרות־קודש כרך ג' (עמ' כז"ח).

בשולי האיגרת העיר העורך, שכפי שתיקן הרבי תוקן גם ב'לוח התיקון' לשולחן־ערוך אדמו"ר הזקן מהדורת זיטומיר תר"ז, והתיקון שהרבי מציין עליו "ראיתי מי שרצה להגי[ה]" מצוי ב"קונ' השלחן" לגאון החסיד רבי אברהם חיים נאה ע"ה עמ' לו (צידיין עוד כי שני התיקונים הובאו הן באיגרת הרבי והן ב'קונטרס השולחן' אלא שהרבי העדיף תיקון זה כמבואר באיגרת, והגרא"ח נאה העדיף תיקון זה מטעמו הוא):

...ובמענה על מה דשאלנא קדמיכון בשו"ע אדה"ז חאו"ח ס' ש"ח ס' פ"ג [שולחן ערוך אדמו"ר הזקן חלק אורח־חיים סימן ש"ח סעיף פ"ג] שכתוב שם: אסור לשחוק בכדור בשו"י"ט [בשבת ויום טוב] כו' ויש מתירין לטלטלו ולשחוק בו ברה"ר [ברשות הרבים]. ותמה דהול"ל [דהווה ליה לכתוב] ולפרש דדוקא ביו"ט [ביום טוב] מתירין, ולא לסמוך על המבין.

והנה עוד ק"ק [קושיות קצת] ישנם כאן: א. הול"ל [הווה ליה לכתוב] אפילו ברה"ר וכשיגרא דלישנא בכ"מ [בכמה מקומות] בכגון דא, וכ"ה [וכן הוא] ברמ"א ס' [ימן] תקי"ח ס' [עיף] א: ומותר לשחוק בכדור אפילו ברה"ר [ברשות הרבים]. וראה ג"כ [גם כן] כאן גופא ס' [עיף] פ"א: "האשה מדדה את בנה אפילו ברה"ר [ברשות הרבים] כו".

ב. כיון דקאי בהל' שבת ולא יו"ט, הול"ל [הווה ליה] לפרש דין שבת ולסתום דין יו"ט (אם רצונו לקצר ולסמוך על המבין), ולא להיפך.

והנה נלפענ"ד [נראה לפי עניות דעת] ברור שיש כאן טה"ד [טעות הדפוס]. ומתחלה אמרתי שאולי נשמטה כאן תיבה אחת וצ"ל [וצריך להיות]:

ולשחוק בו ביו"ט ברה"ר [ברשות הרבים], שהוא כלי התוס' [כלשון התוספות] שעליו צוין במ"מ [במראי מקומות] שעל הגיליון.

אבל עדיין אין מתורצים בזה שני דיוקים הנ"ל. שוב מצאתי שו"ע [שולחן ערוך] רבנו דפוס הראשון וכתוב שם: ולשחוק בו ברה"ר – בלא רי"ש בסוף ר"ת [ראשי תיבות] זה.

ולכן נ"ל [נראה לי] שבגכת"ק [שבגוף כתב יד קודש] הי' [ה] כתוב "ברה"י" [ברשות היחיד] – ביו"ד לבסוף. והמעתיק השמיטו בטעות. ונדפס בדפוס הראשון "בר"ה". ובאו ו"תקנו" בדפוסים שלאח"ז [שלאחרי זה] באמרם שפי' [שפירושו] הר"ת [הראשי תיבות] הוא "ברשות הרבים". והוסיפו רי"ש לבסוף. ובאו בדפוס ווילנא ושלאחריזי והוסיפו "תיקון על תיקון" ופירשו הר"ת [הראשי תיבות] ונדפס: ברשות הרבים.

ראיתי מי שרצה להגי[ה] בשו"ע ס' [ימן] ש"ח ס' [עיף] פ"ג: "ולשחוק בו בשבת ברה"י [ברשות היחיד] וביו"ט אפי' ברה"ר [ברשות הרבים]. ואין נ"ל [נראה לי] כי אין בנדו"ד [בנידון־דין] הכרח לומר שיוצא מדרך הרגיל נשמטו כמה תיבות. וכנ"ל [וכנזכר לעיל], די בהשמטת יו"ד, נקודת משהו, בלבד.

ועדיין צריך עיון

המשך לדברים. בשנת תשל"ב הוציא לאור הרה"ג הרה"ח ר' מרדכי שמואל אשכנזי שליט"א, כיום רבו של כפר חב"ד, את הספר "מראי מקומות וצינונים לשולחן־ערוך אדמו"ר הזקן".

ספר זה יצא לאור בהוראתו הישירה של הרבי ובעידודו המיוחד, כמסופר במדור זה בעבר, ואף זכה ליחס מיוחד לאחר הדפסתו. בהתייחסות לנידון הנזכר לעיל, ציין הרב אשכנזי בספרו את הגירסא בשולחן־ערוך אדמו"ר הזקן, כפי שתוקן בדפוס זיטומיר, כמו גם את תיקונו של הגרא"ח נאה ב"קונטרס השולחן", ללא העדפת מי מהם. מכתבו של הרבי טרם פורסם באותה תקופה.

כמה שנים לאחר־מכן, בשנת תשל"ה, פנה הרב ר' אברהם שאטלאנד מירושלים תבנה־זכותו במכתב אל הרבי:

"ילמדנו רבינו שליט"א דברי כ"ק אדמו"ר הזקן נבג"מ... שכתוב שם לענין משחק הכדור בשבת: